

Direktiivvaid očcodeapmi vuollet golmma- jahkásaš máná gielas

JOHANNA JOHANSEN IJÄS

Sámi allaskuvla

Direktiiva lea cealkkus man ulbmil lea váikkuhit nuppi olbmo daguide. Artihkal guorahallá direktiivvaid očcodeami máná gielas agis 1;8–3;0, ja dutkanmateriála vuodduvuvvá ovttá máná ja su áhči spontána ságastallamiidda mat leat báddejuvvon lagabui 15 diimmu. Ságastallamiid transkripšuvnnat leat kodifiserejuvvon iešguđetlágan direktiivatiippaid mielde. Bohtosat čájehit ahte sihke máná ja váhnema direktiivvaid sáhtta juohkit njealljin válđoavkun: imperatiivahámit, indikatiivahámit, vearbbahis direktiivvat ja infinitiivahámit. Máná atná iešguđetlágan direktiivvaid olles materiálačoaggináigge, muhto álggus eanas vearbbahis direktiivvaid ja indikatiivahámiid. Imperatiivahámiid geavaheapmi lassána maŋŋel go son deavdá guokte jagi. Dát golbma direktiivatiippa dahket guhtege sullii goalmádasa máná direktiivvain. Váhnema materiálas badjelaš bealli leat imperatiivacealkgat, ja vearbbahis direktiivvat leat mihá unnit go máná materiálas.

Fáddásámit: modalitehta, direktiiva, imperatiiva, giellaočcodeapmi, mánáidgiella, sámeigiella

1. Álggahus

Direktiiva lea cealkkus man ulbmil lea váikkuhit nuppi olbmo, dahje nuppiid olbmuid, daguide. Direktiivvaiguin hubmi gohčču, ávžžuha, sihtá, bivdá, gáibida, jearrá, evttoha, rávve ja neavvu nuppi olbmo dahkat juoidá dahje giellá su dahkamis juoidá. Daid ulbmil lea nappo oččodit nuppi olbmo čadahiit dahje leat čadatkeahhtá muhtun dagu. Direktiiva ii leat syntávssa doaba, muhto dat lea baicca funktionála kategoriija mii sisttisdoallá maŋŋgalágan cealkkatiippaid, ja dasa lassan maiddá oanehis dajaldagaid ja ovttaskas sániid main ii leat iežaset syntákssa (Searle & Vanderveken 1989 [1985]: 198–205; Lauranto 2014: 12; Hakulinen ja earát 2004: 1560–1561; gč. maiddá Aikhenvald 2019 [2016]: 159–162).

Direktiivvat leat dávjá gohččun- ja giellincealkgat, nugo *Boađe!* ja *Alli vuolgel!*, muhto direktiivan sáhtta maid rehkenastit sihke fálddagaid, omd. *Dáppe livččii gáffe*, ja permissiiva celkosiid, nugo *Geahča fal!* (vástáduš jearaldahkii *Oaččungo geahččat?*). Direktiivvat leat namalassii celkosat maiguin hubmi váikkuha dahje geahččala váikkuhit ságastallanguoimmis daguide. (Hakulinen ja earát 2004: 1560–1561; direktiivavuoda gáržžit dulkojumi birra, gč. Lauranto 2014: 73–78.)

Olbmo vuosttaš kommunikatiivvalaš dárbu lea oččodit earáid dahkat iešguđetlágan daguid, ovdamearkka dihte sihtat nuppi olbmos veahki. Dan maŋŋel ihtá dárbu addit dieđuid earáide, ja goalmát dárbu lea juogadit dovdduid ja oaiviliid earáiguin. (Tomasello 2010 [2008]: 82–88.) Dás čuovvu ahte mánna galgá giellaoččodeami álggus oahppat sihke ipmirdit ja ieš ovdanbuktit direktiivvaid, vai nagoda gielalaččat gulahallagohtit earáiguin. Direktiivvat leat mihtilmas oassi mánaid ja rávisolbmuid juohkebeaivválaš gulahallamis, ja mánna oččoda ja oahppá imperatiivvaid ja eará čielga direktiivvaid juo giellaoččodeami árra muttus. (Aikhenvald 2012 [2010]: 325–331.)

Direktiivvat gullet deonttalaš modalitehta semantihkalaš gieddái. Deonttalaš modalitehtas lea sáhka daguin, namalassii daguid lobálašvuodas ja geatnegasvuodas. Modalitehta nubbi válđošládja, epistemalaš modalitehta guoská Leahkimii, dahje dihtui áššediliid birra. (Stephany 1993: 135.) Deonttalaš modalitehta vuodđun lea adnojuvvon giela desideratiiva ja instrumentála doaimma, ja gielain olmmoš sáhtta sihke sihtat juoidá ja gohččut earáid dahkat juoidá. Dát guokte doaimma leat olbmo giela ontogenehtalaš vuodđu dan mearkkašumis ahte dat ihtet máná gillii juo giellaoččodeami árra muttus. Vaikko giellaoččodeaddji mánna atná sihke gohččun- ja gielindinkelkosiid (imperatiiva) ja muitalancelkosiid (indikatiiva), de lea čielggas ahte álggus mánna geavaha deonttalaš modalitehta celkosiid eambo go epistemalaš modalitehta. (Lyons 1990 [1977]: 826; Stephany 1993: 135; Choi 2006: 143–145; Hickmann & Bassano 2019 [2016]: 431–432.)

Argus [boahtime] fuomášuhtta ahte iešguđet gielain ja kultuvrrain leat iešguđetlágan vuogit váikkuhit eará olbmuid daguide, ja direktiivvaid hálddašeapmi gáibida dan dihte sihke giella- ja kulturmahtu. Das man njuolgut dahje eahpenjuolgut dat almmuhuvvojit iešguđet gielain, leat maid erohusat, mii váikkuha dasa makkár gielalaš kategorijat direktiivvain adnojuvvovit (Argus [boahtime]).

Dán čállošis guorahalan direktiivvaid oččodeami davvisámegiela máná gielas.¹ Guorahallama vuodđun lea Lauranto (2014: 177) namuhan viiddes direktiivaipmárdus man mielde direktiivan adnojuvvovit celkosat maiguin hubmi stivre ságastallanguoimmis daguid. Guorahallama váldogažaldagat leat (i) makkár gielalaš kategorijajiguin mánna almmuha direktiivvaid agis 1;8–3;0, (ii) mot direktiivvaid oččodeapmi ovdána namuhuvvon agis, (iii) váikkuhago vearahámiid morfo(fono)logalaš ráhkadus direktiivatiippaid geavaheapmái ja (iv) makkár ovtaláganvuodat ja erohusat máná ja rávisolbmo direktiivvain leat.

1 Dás ovddasguvlui gohčodan davvisámegiela sámegiellan.

Sámegiela modalitehta oččodeapmi ii leat ovdal guorahallojuvvon, muhto Koskinen (1998) lea dutkan modála celkosiid semantihka ja syntávssa, ja Magga (1986) ges lea čielggadan modálavearbbaid semantihka go guorahalai infinitiivva syntávssalaš funksuvnnaid. Sihke Koskinena ja Magga dutkamušaid vuodđun leat rávisolbmuidgiela materiálat. Direktiivvaid čilgehusaid vuodđun dán čállois leat earenoamážit Nickela ja Sammallahti (2011) ja Sammallahti (2005) giellaoahpat.

Čálus lea huksejuvvon nu ahte nuppi kapihttalis čilgen oppalaččat sámegiela vugiid almmuhit direktiivvaid, ja goalmát oasis muitalan makkár dutkanmateriála anán dán dutkamušas. Guorahallama váldooassi lea njealját kapihtal mas ovdanbuvttán ja analyseren mánáidgiela direktiivvaid ja buohtastahtán daid váhnema direktiivvaiguin. Loahpas, vidát ja guđát kapihttalis, čájehan ja suokkar-dalan guorahallama bohtosiid ja evttohan joatkkadutkamušaid fáttáid.

2. Sámegiela direktiivvat

Sámegielas sáhtta modalitehta almmuhit sihke morfologalaš, morfofonologalaš ja leksikála vugiiguin, ja maiddá syntávssalaš ráhkadusaiguin. Dáid struktuvrraid lea vejolaš atnit juogo sierra dahje ovtas nuppiideasetguin. (Koskinen 1998: 200–216; gč. maiddá Hakulinen ja earát 2004: 1484–1485.) Direktiivvaid almmuheamis adnojuvvojit earenoamážit morfofonologalaš ja morfologalaš vuogit, ovdamearkka dihte imperatiivahámiid vokála- ja konsonántamolsašuddamat ja konditionála modusdovddaldagat, muhto leksikála elemeanttat, nugo modálavearbbat, leat maid mihtilmasat (gč. omd. Nickel & Sammallahti 2011: 274–277, 288–289). Dasa lassin sáhttet iešguđetlágan syntávssalaš ráhkadusat, nugo nesesiiiva ráhkadus *lokatiiva* + leat + *infinitiiva* (gč. Nickel & Sammallahti 2011: 532), almmuhit direktiiva mearkkašumi, muhto dat eai oro adnojuvvome nu dávjá go morfologalaš ja leksikálalaš almmuhanvuogit.

Ollu iešguđetlágan cealkkatiippain, ja eará cealkkaráhkadusain, sáhtta leat direktiiva doaibma. Nuppi olbmo daguide lea vejolaš váikkuhit sihke gohččun-, muitalan- ja jearaldatcealkagiiguin, ja direktiivan veadjá maid leat cealkkaráhkadus mas verbálan lea infinitiivahápmi finihtta vearahámi haga. Direktiivvat

sáhttet leat sihke miedihan- ja biehttalancealkagat, muhto daid sáhtttá almmuhit maiddáa verbála haga.²

Direktiivvat almmuhuvvojit sihke njuolgo ládje ja eahpenjuolgo ládje. Gohč-čun- ja gieldincealkagat maid verbála lea imperatiivahámis, leat eahpitkeahttá njulges direktiivvat, go fas ovdamearkka dihte miedihancealkagat main lea indikatiivva ovttaidlogu 3. persovvna vearbahápmi, sáhttet doaibmat eahpenjulges direktiivan. Dasa man njuolgut direktiivvaid almmuha, sáhttet váikkuhit mánggalágan gielalaš (ja giela olgguldas) fáktorat, nugo verbála modus, vearbaleksema semantihkalaš sisdoallu ja dat adnojuvvo direktiivvas veahkkevearba, ja jus adnojuvvo, de makkár veahkkevearba. Direktiivva formála struktuvrra vuodul ii sáhte dan dihte álo árvoštallat man njuolgut dahje eahpenjuolgut direktiiva lea almmuhuvvon.

3. Dutkanmateriála

Dán guorahallama materiála vuodđuduvvá ovttá Norgga beale nieidamáná ja su áhči spontána ságastallamiidda 2000-logu gaskkamuttus go mánná lei agis 1;8–3;0. Máná ságastallanguoibmin leaba muhtun báttiin maiddáa su áhkku ja áddjá. Máná lei materiálačoaggima áigge guovttegielat. Áhčiinis son gulalahai sámegillii ja etniinisges suomagillii, dárogiela son ii dalle vel hupman. (Máná gielalaš bajásšaddanbirrasa birra, gč. Ijäs 2011: 45–49.)

Ságastallamat báddejuvvojedje videogovvenapparáhtain juohke nuppi dahje goalmát vahkku, álggos diibmobeali ain hávális ja dasto agi 2;5 rájes diimmu, oktiibuot 30 geardde. Sullii diibmobealli guđege ságastallamis lea ollásit transkriberejuvvon, ja transkripšuvdna lea kodifiserejuvvon dán guorahallama váras. Guorahallama vuodđun lea nuppiiguin sániiguin lagabui 15 diimmu gielamateriála. Muhtun sajiin leat liigemateriálan adnojuvvon mañit diibmobeali transkripšuvvnnat ja beavegirjemearkkastagat mat leat ovdanbuktojuvvon mu dutkamušas vearbamorfoloigija oččodeami birra (gč. Ijäs 2011).

Govvejuvvon materiála lea earenoamáš dehálaš dalle go cealkaga hápmi addá eambo go ovttá vejolašvuoda dulkot makkár doaimmas cealkka adnojuvvo. Go-

2 *Miedihancealkka*-tearbma vástida engelasgiel tearpma *declarative sentence* (dár. *bekreftende setning*, su. *väitelause*). Tearbma *biehttalancealkka* máksá seammá go engelasgiela *negative sentence* (dár. *nektende setning*, su. *kieltolause*).

vat čájehit ságastallama konteavstta, nugo maid ságastallanguimmežat bargaba ja mot láhtteba goabbat guoimmiska ektui iešguđetlágan diliin. Ovdamearkka dihte indikatiivacealkagat leat dávjá gielalaččat neutrála celkosat, ja daid ii soaitte fuomášit dulkot direktiivan jus ii oainne ságastallandilálašvuoda.

4. Máná direktiivvat

Dás geahčadan álggos (vuollekapihttalis 4.1) iešguđetlágan direktiivvaid meriid máná iešguđet agis, ja dasto (vuollekapihttalis 4.2) guorahalan makkár direktiivvat loguid duohken leat.

4.1 Direktiivvaid mearri

Oažžun dihte ipmárdusa máná ja váhnema direktiivvaid mearis máná iešguđet agis, de lean tabellii 1 čohkken kvantitatiivvalaš dieđuid dutkamusa materiálas.³ Tabealla 1 lea huksejuvvon nu ahte das leat gurut bealde dieđut máná agi birra ja galle minuhta ságastallan guđege agis lea báddejuvvon. Dasto leat logut mat čájehit galle iešguđetlágan direktiivatiippa (imperatiiva, indikatiiva, vearbbahis direktiiva ja infinitiiva) máná ja váhnema ságastallamis leat registrerejuvvon guđege agis. Dan sivas go báddejuvvon materiála guhkkodat rievddada mánuid mielde, de lea *Oktiibuot*-osiide rehkenaston maiddá galle direktiivva leat gaskamearálaččat registrerejuvvon juohke minuhtas. Olles materiála direktiivvaid mearrit leat tabealla 1 vuolleravddas, ja daid loguid vuollái lea rehkenastojuvvon galle proseantta guhtege direktiivatiipa dahká máná dahje váhnema buot direktiivvain. Beaivegirjemateriála dieđut eai leat mielde tabeallas 1.

Tabealla 1 loguid berre analyseret várrugasat sihke danne go muhtun sátnehámiid albmaneamit eai leat mielde transkripšuvnnain, nugo namuhuvvui juolgenohtas 3, ja danne go ságastallanmateriála árvvoštallamis lea mángii váttis mearridit leago muhtun cealkkus adnojuvvon direktiivan vai ii. Ovdamearkka

3 Máná ja su áhči ságastallamat leat álgoálggus transkriberejuvvon kvalitatiivvalaš dutkamusa, namalassii Ijäs 2011, várás. Dakkár sátnehámiid buot albmaneamit maid mánná anii dávjá, eai leat dan dihte mielde transkripšuvnnain. Ovdamearkka dihte buot *ale*-hámit eai leat mielde transkripšuvnnain eaige dan sivas dán guorahallama materiálasge.

dihte *gea*-sáni sáhtta dulkot interjekšuvdnan almmá direktiivva mearkkašumi haga, muhto muhtumin dat sáhtta maid adnojuvvot direktiivan.

Ahki	Min.	Mánna					Váhnena				
		Imp.	Ind.	V:his dir.	Inf.	Oktii-buot	Imp.	Ind.	V:his dir.	Inf.	Oktii-buot
1;8	30	-	3	21	-	24/0,8	13	15	8	-	36/1,2
1;9	56	5	3	13	-	21/0,4	20	24	12	-	56/1,0
1;10	48	5	11	21	-	37/0,8	16	17	10	-	43/0,9
1;11	36	2	10	9	3	24/0,7	23	12	3	-	38/1,1
2;0	57	24	19	19	1	63/1,1	33	13	5	-	51/0,9
2;1	57	33	27	21	5	86/1,5	39	55	4	1	99/1,7
2;2	25	13	38	14	-	65/2,6	19	11	-	2	32/1,3
2;3	62	13	47	39	2	101/1,6	20	18	1	-	39/0,6
2;4	62	37	39	40	-	116/1,9	35	24	8	-	67/1,1
2;5	62	39	44	28	1	112/1,8	37	12	1	-	50/0,8
2;6	62	43	29	6	1	79/1,3	28	20	7	-	55/0,9
2;7	62	64	34	33	-	131/2,1	82	25	6	1	114/1,8
2;8	62	53	43	36	-	132/2,1	54	22	8	-	84/1,4
2;9	31	25	10	16	-	51/1,7	12	13	8	-	33/1,1
2;10	62	14	21	34	1	70/1,1	52	10	7	-	69/1,1
2;11	90	53	71	29	4	157/1,7	41	17	8	2	68/0,8
3;0	34	21	27	15	-	63/1,9	25	8	5	-	38/1,1
1;8–	898	444	476	394	18	1322	549	316	101	6	972/1,1
3;0	~ 15	(34	(36	(30	(1,4		(56	(33	(10	(0,6	
	<i>dii.</i>	%)	%)	%)	%)		%)	%)	%)	%)	

Tabealla 1. Direktiivatiippaid mearri máná ja váhnema materiálas máná agi mielde.

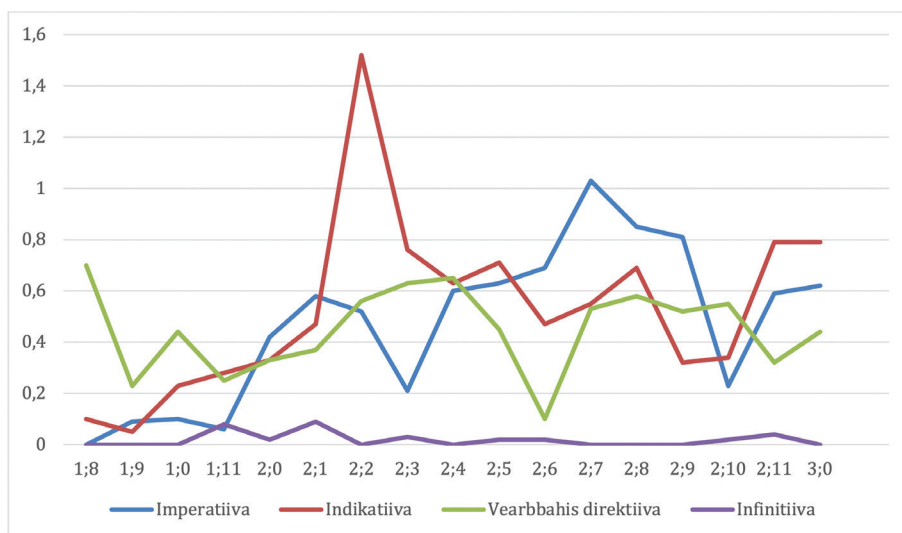
Tabeallas 1 boahdá ovdan ahte direktiivvat leat registrerejuvvon vuosttaš báddejuvvon ságastallama rájes agis 1;8, ja ahte sihke máná ja su áhči gielalaš vugiid maiguin geahččaleaba váikkuhit goabbat guoimmiska daguide, sáhtta juohkit njealljin válđojoavkun. Tabealla 1 čájeha maid ahte mánna atná eambo direktiivvaid go váhnena. Máná materiálas leat registrerejuvvon badjel 1300 direktiivva go fas váhnema materiálas lea lohku vuollel 1000.

Direktiivatiippat juohkásit goabbat láhkái ságastallanguimmežiid gaskka. Mánna atná sullii seamma ollu indikatiivvaid, imperatiivvaid ja vearbbašis

direktiivvaid, mat dahket guhtege sullii goalmádasa su olles materiálas. Áhči direktiivvainges lea okta čielga váldojoavku, go badjel bealli su direktiivvain leat imperatiivvat. Áhči nubbin stuorimus joavku leat indikatiivvat mat dahket goalmádasa su olles materiálas. Vearbbahis direktiivvat leat áhči materiálas mihá unnit go máná materiálas, ja infinitiivvat leat hui unnán sihke máná ja váhnema materiálas.

Tabella 1 čájeha ahte vuollel guovttejahkásažžan mánná atná gaskamearálaččat unnit go ovtta (0,4–0,8) direktiivva minuhtas, muhto go deavdá guokte jagi, de direktiivvaid geavaheapmi lassána ja daid gaskamearálaš lohku minuhtas rievddada 1,1 ja 2,6 gaska. Váhnema direktiivvaid oppalaš mearisges ii vuhtto erohus máná agiid mielde, ja daid gaskamearálaš lohku minuhtas rievddada 0,8 ja 1,8 gaska.

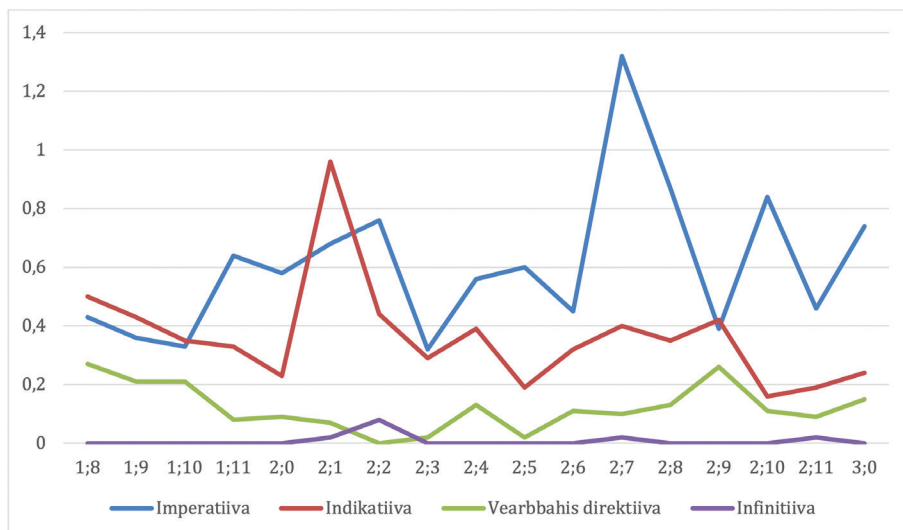
Diagrámma 1 čájeha galle iešguđetlágan direktiivva máná materiálas leat registrerejuvvon gaskamearálaččat juohke minuhtas.

Diagrámma 1. Máná iešguđetlágan direktiivvaid hivvodat báddejuvvon minuhta ektui agi mielde.

Diagrámma 1 áiccalmahtá mot mánná vuollel guovttejahkásažžan atná eanas vearbbahis direktiivvaid, ja mot imperatiivvaid ja indikatiivvaid lohku lassána birrasii guovttejahkásažžan. Diagrámmas 1 bohtá maid ovdan mot golmma dábálaččamus direktiivvatiippa siskkáldas dominánsa rievddada mánuid mielde ja man unnán infinitiiva adnojuvvo direktiivan.

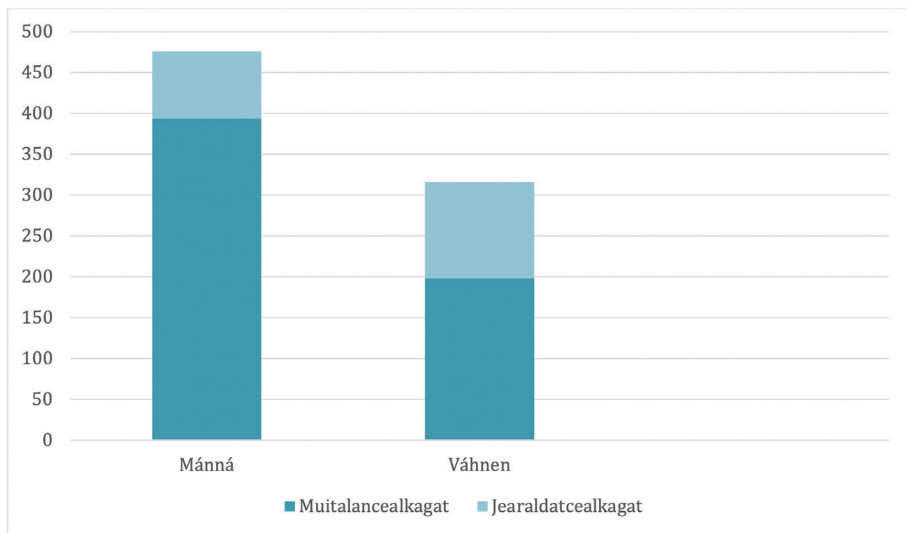
Diagrámma 2 ges čájeha direktiivvaid hivvodaga váhnema materiálas seam-
ma rehkenastinvuogi mielde mii adnojuvvo diagrámmas 1.

Diagrámma 2. Váhnema iešguđetlágan direktiivvaid hivvodat báddejuvvon minuhta ektui máná
agi mielde.

Diagrámmas 2 oaidnit ahte iešguđetlágan direktiivvaid geavaheami erohusat leat
váhnema gielas stáđđáseappot go máná gielas. Earret muhtun spiehkastagaid
lea imperatiiva dat direktiivatiipa maid áhčči atná eanemus olles materiálačoag-
gináigge, nubbin eanemus son atnáges indikatiivva. Infinitiivvat ja vearbbahis
direktiivvat leat čielgasit unnimus joavkkut álggu rájes gitta lohppii.

Dábálaš direktiivatiipa, indikatiivacealkgat, juohkása guoktin váldojoavkun,
namalassii muitalancealkkan ja jearaldatcealkkan, nugo oaidnit diagrámmas 3.

Diagrámma 3. Máná ja váhnema indikatiivacealkagiid juohkáseapmi cealkkatiippaid mielde.

Diagrámma 3 čájeha ahte máná materiálas leat muitalancealkagat dábáleappot go jearaldatcealkagat, ja daid oassi lea 83 proseantta buot indikatiivacealkagiin go fas jearaldatcealkagat dahket vuollel viđadasa. Váhnema materiálas dát guokte cealkkatiippa juohkásit eambo dássálagá: Muitalancealkagiid oassi lea 63 proseantta ja jearaldatcealkagiid 37 proseantta. Diagrámmas 3 boahtá ovdan maiddái dat ahte indikatiivacealkagat leat máná materiálas mihá eambo go váhnema materiálas. Máná materiálas leat 476 indikatiivacealkaga ja váhnema materiálas leat 316 cealkaga.

Direktiivvaid váldotiippaid dominánsagaskavuodát máná ja váhnema materiálas sulastahttet eará gielaide sullasaš dutkamušaid bohtosiid. Argusa [boahtime] guorahallamis boahtá ovdan ahte maiddái esttegielat mánát atnet ollu eambo vearbbahis direktiivvaid go sin váhnemat. Esttegielat váhnemiid materiálas leat maid eambo imperatiivvat go sin mánáid materiálas (Argus [boahtime]), seamma ládje go dán dutkamušas áhčči atná eambo imperatiivvaid go su máná. Laalo [boahtime] guorahallanges čájeha ahte, seamma ládje go sáme gielat mánás, de lea suomagielat mánáin maid nubbi vearbahápmi imperatiivahámi lassin mii adnojuvvo ollu direktiivan. Suomagielat mánáin dat lea passiiva⁴. Dán dutkamuša materiálashan leat sáme gielat mánás guokte vearbahámi maid son atná sullii seamma ollu, namalassii indikatiiva ja imperatiiva.

4 Njálmmálaš suomagiela passiiva vástida dávjá sáme giela imperatiivva guvttiid- ja mánggaidlogu 1. persovvna hámiid.

Iešguđetlágan direktiivvaid geavaheami mii lea tabealla 1 ja diagrámmaid 1, 2 ja 3 loguid duohken, čilgen čuovvovaš vuollekapihttalis.

4.2 Direktiivatiippat

Dás guorahalan makkár direktiivatiippaid ja morfologalaš ja morfofonologalaš hámiid mánna atná vuolle golmmajahkásažžan. Ovdal go čájehan ovdamearkkaid máná gielas, čilgen vuoss obbalaš dieđuid guđege direktiivatiippa birra. Máná direktiivvaid guorahaladettiin buohtastahtán daid váhnema direktiivvaiguin.

4.2.1 Imperatiiva

Imperatiivva modus lea dat formála kategoriija man váldodoaibma lea váikkuhit ságastallanguoimmi dahje -guimmiid daguide, namalassii juogo gohččut dahje giellit. Vaikko dušše nuppi persovna hámit leat čielga gohččun- ja giellinhámit, de leat sihke vuosttaš persovna ávžžuhanhámit, namalassii hortatiivvat, ja goalmmát persovna miehtanhámit, optatiivvat, árbevirolaččat rehkenastojuvvon imperatiivva paradigmii (gč. omd. Nielsen 1926: 148–164).

Vaikko imperatiivva váldodoaibma lea váikkuhit ságastallanguoimmi dahje -guimmiid daguide, de eai buot imperatiivacealkagat leat direktiivvat. Imperatiivva 2. persovna hámit adnojuvvojit gohččun- ja giellincealkagiid lassin maiddá iešguđetlágan dearvvaheamiin, nugo *Ipmel atti*, *Báhcet dearvan*, *Šatta falli*, ja eará idiomain, nugo *Ale fuola*. Fuomášan veara lea maid *gula*-hápmi mii adnojuvvo imperatiivahámi lassin interjekšuvnnalágan partihkalin.

Imperatiivaparadigma guvttiid- ja mánggaidlogu 1. persovna hámiiguin, hortatiivvaiguin, hubmi hástá iežas ja eará olbmo dahje olbmuid ovtta dahkat juoidá. Cealkagis sáhtá leat ávžžuheami dahje hástima mearkkašupmi maiddá imperatiivva 1. persovna hámi haga. Dakkár cealkagat čilgejuvvojit indikatiiva-cealkagiid olis, vuollekapihttalis 4.2.2.

Máná báddejuvvon materiála vuosttaš báttis eai leat imperatiivahámit, muhto eará dutkamuš seamma máná giellaoččodeamis čájeha ahte ovttaidlogu 2. persovna imperatiivahápmi *atte* lea registrerejuvvon beavegirjemateriálii vuosttaš háve agis 1;4 (Ijäs 2011: 152). Mánna lea dán agis oahpahallame maiddá giella fonologiija mas čuovvu ahte áramus direktiivvaid vearbahámit eai leat álo nu čielgasat. Ovdamearkka dihte sáhtá máná sojahanhámi *sárggu*, geahča ovdamearkka (1), mainna mánna hástá áhčis ivdnet kaniinna ivdnegirjjiis, dulkot guovtti ládje.

(1) kanin sárghu⁵ (1;8)

Sárghu sáhtta leat sihke imperatiivva ovttaidlogu 2. persovnna hápmi man jovsushápmi lea *sárgho*, ja indikatiivva ovttaidlogu 3. persovnna hápmi mii rávisolbmuidgielas lea *sárgu*. Dán guovtti sátnehámis eai leat eará morfemat go mátta. Hámiid erohus boahtá baicca ovdan konsonántaguovddáža ja soggevokála morfofonologalaš variašuvnnas, ja dákkár variašuvdna lea giellaoččodeaddji mánnái muhtumin váttis earuhit.

Čielga imperatiivahámit, nugo ovdamearkkain (2)–(7), ihtet báddejuvvon materiálii agis 1;9, namalassii mánu maŋŋel indikatiivahámiid ja vearbbahis direktiivaid (gč. vuollekapihttaliid 4.2.2 ja 4.2.3). Imperatiivahámit leat earenoamážit materiálačoaggima álggus registrerejuvvon unnit go indikatiivahámit ja vearbbahis direktiivvat. Biehttalanvearba ovttaidlogu 2. persovnna imperatiivahápmi *ale* ihtá mánu maŋŋel miehtehámiid, agis 1;10, ja dat adnojuvvo álggos almmá váldovearba haga, juogo okto dahje ovttaš *áhčči*-sániin. Imperatiivacealkagiin main lea nuppi persovnna vearbahápmi, lea čielga mearkkašupmi: Miehtehámii-guin mánná gohčču ja biehttalanhámiiguin gielá.

(2) boađe (1;9)

(3) duo lea geahča (1;10)

(4) bija odđasiid (1;11)

(5) ale (1;10) 'Ale bija heastta dordnii.'

(6) áhčči várut (2;0)

(7) riŋge Minna-kummii⁶ (2;5)

Sihke miehte- ja biehttalanhámit adnojuvvojit dávjá direktiivan, ja nugo ovdamearkkain (2)–(7) boahtá ovdan, de mánná atná buot sojahanluohkáid leksemaid. Buot dát imperatiivahámit leat prototiippalaš sámegiel sánit dan dáfus ahte dain leat guokte stávvala. Ovttaidlogu 2. persovnna imperatiivahámit maid mánná atná direktiivan, leat morfologalaččat álkes hámit main lea dábálaččat dušše máttamorfema. *Lea*-mátta lea maid registrerejuvvon, muhto dušše dajaldagas *leage buorre* mas ii leat direktiivva doaima.

5 Máná ja váhnema ovdamearkkat čállojuvvojit dás rávisolbmuid normerejuvvon čállingiela ortografija mielde vaikko máná gielas lea ovdamearkka dihte /r/-jietnadaga sajis earret eará /j/-jietnadat. Ovdamearkkat čállojuvvojit stuora álgobustávid ja gaskamearkkaid haga dan sivas go cealkagiid rájit eai leat njálmmálaš gielas álo nu čielgasat.

6 *Kummi* lea suomagiell sátni mii dás mearkkaša risteadni.

Biehttalanvearriba ovttaidlogu 2. persovnna imperatiivahámi *ale* mánná atná guhká almmá váldovearriba haga, nugo ovdamearkkas (5), muhto agi 2;4 rájes leat registrerejuvvon maiddái vearbagihput main *ale*-hápmái laktása váldovearba, nugo ovdamearkkain (8) ja (9).

(8) *ale* váldde vuos (2;4)

(9) *ale* lávllon (2;4)

Liigemateriálii (gč. kapihttala 3) lea registrerejuvvon maiddái guvttiidlogu imperatiivahápmi *alli* mii adnojuvvo ovtta váldovearbbain, geahča ovdamearkka (10).

(10) *alli* dájo (2;11) (Ijäs 2011: 182)

Guvttiid- ja mánggaidlogu 2. persovnna imperatiivahámit mat leat morfologalaččat ja morfofonologalaččat mohkkábut go ovttaidlogu hámit, ihtet maŋŋel ovttaidlogu hámiid. Guvttiidlogu hápmi ihtá agis 2;7 ja mánggaidlogu hápmiges agis 2;8, geahča ovdamearkkaid (11) ja (12). Buot guvttiid- ja mánggaidlogu miehtehámit gullet frekveantamus sojahanluohkkái, namalassii vokálamáttat vearribaide. Ovdamearka (12) lea vižžon liigemateriálas.

(11) *boahtti* deike (2;7)

(12) *lávlot* buohkat dien (2;8) (Ijäs 2011: 164)

Guvttiid- ja mánggaidlogu imperatiivahámit adnojuvvojit mihá hárvvibut go ovttaidlogu hámit, mii ii leat vuordemeahttun go materiála lea čoggojuvvon guovtti olbmo ságastallamis. Cealkaga (12) *lávlot*-hámi sáhtta dulkot maiddái mánggaidlogu 1. persovnna hápmiin (gč. ovdamearkka (23)).

Árbevirolaš imperatiivahámiid lassin mánná atná imperatiivan maiddái guvttiidlogu 2. persovnna indikatiivahámiid, nugo ovdamearkkas (13). Dát lea dán áigge dábálaš maiddái rávisolbmuidgielas vaikko dán dutkamušas eai leat dákkár vearahámit registrerejuvvon rávisolbmo materiálii.

(13) *gullabeahte* (2;9)

Earenoamáš sojahanhápmi lea ovdamearkkas (14) mii lea vižžon liigemateriálas ja mas árbevirolaš imperatiivahápmi *gulli* ja indikatiivahápmi *gullabeahtti* leat suddan oktii. Čalbmáičuohcci lea maiddái dat ahte vaikko sihke *gullat* ja *boahtit* leat vokálamáttat vearbbat, de nuppi verbii mánná lasiha indikatiivva sojahangehčosa ja nuppisges atná imperatiivva árbevirolaš sojahanhámi.

(14) gullibeahtti⁷ ja boahtti (2;11) (Ijäs 2011: 163)

Prototiippalaš imperatiivacealkagiid lea dábálaš láivudit, dahje modifiseret, iešguđet ládje (gč. Nickel & Sammallahti 2011: 276–277; Helander 2016: 220). Čábbát vuohki ávžžuhit lea atnit verbálan subitiiva ja diminutiiva vearbasuorggádusaid ja/dahje lasihit cealkagii partihkkaliid. Imperatiivacealkagiid modifiseren partihkkaliiguin álgá dán mánás váile bealgoalmmátjahkásažžan. Ovdamearkkain (15)–(20) mánná láivuda gohččuncealkagiid iehčanas *fal-*, (*d*)*al-* ja *beare-*partihkkaliiguin.

(15) ale fal váldde mu dinggaid (2;7)

(16) áhčči várut fal ahte ii boađe bahá [sic] beana (2;11)

(17) ale fal billis dan (3;0)

(18) váldde dal (2;8)

(19) áhčči log'al girjji (2;11)

(20) mana beare (2;4)

Mánná modifisere gohččuncealkagiid maiddái sihke vearbasuorgásiiguin ja partihkkaliiguin, nugo ovdamearkkas (21) mas lea diminutiiva vearbasuorggádus *vuorddes* ja laktapartihkal *mat*.

(21) vuorddesmat áhčči (2;8)

Dás namuhuvvon partihkkalat leat registrerejuvvon ollu maiddái váhnema materiálas. *Fal-*partihkkala áhčči atná earenoamážit permissiiva direktiivvain, namalassii suovvama mearkkašumis mañnel go mánná lea almmuhan maid son áigu dahkat (permissiiva direktiivvaid birra, gč. Hakulinen ja earát 2004: 1560, 1568). Mánná sáhtta ovdamearkka dihte dadjat ahte son áigu borrat, ja áhčči vástida ahte *bora fal*.

Imperatiivva 1. persovvna hámit, hortatiivahámit, eai gávdno báddejuvvon materiálas, muhto liigemateriálas leat soames dakkár hámit, geahča ovdamearkkaid (22)–(23).

(22) vuolgu áhčči (2;0) (Ijäs 2011: 161–162)

(23) lávlot buohkat dien (2;8) (Ijäs 2011: 164)

7 Beavegirjemateriálas lea nuppi stávvala vokálan namalassii *i* vaikko lean ovddit dutkamušas (Ijäs 2011: 163) čállán dán hámi ná: *gullabeahtti*.

Nugo ovdalis namuhuvvui, de sáhtttá *lávlot*-hámi atnit sihke mánggaidlogu 2. ja 1. persovnna hápmin. Vuosttaš persovnna mearkkašumis mánná hástá dainna earáid lávlot suinna ovttas.

Lea vuorddehahti ahte giellaočcodeaddji mánná ii ane nu ollu imperatiivva 1. persovnna hámiid go diehtit ahte dat sáhttet leat problemáhtalaččat vel skuvlamánáide maid (gč. Turi 1996: 73–74; Svonni 1993: 151). Eará direktiivvat main lea hortatiiva mearkkašupmi, muhto indikatiiva vearbahápmi, giedáhállojuvvojit mitalancealkagiid olis kapihttalis 4.2.2.1.

Čoahkkáigeassun sáhtttá dadjat ahte mánná atná buot sojahanluohkáid vearbbaid imperatiivva 2. persovnna miehtehámiin. Dasa lassin leat beavegirjemateriálii registrerejuvvon soames guvttiid- ja mánggaidlogu 1. persovnna miehtehámit. Mánná atná maid biehttanvearbba hámiid *ale* ja *alli*, ja miehtehámit ovddastit buot sojahanluohkáid vearbbaid, namalassii sihke vokála- ja konsonántamáttat vearbbaid ja kontrakšuvdnavearbbaid. Mánná máhtttá maid modifiseret imperatiivahámiid partihkkaliiguin ja vearbasuorgásiiguin. Tabeallas 2 boahá ovdan man agis váldoovdánanmuttut leat registrerejuvvon dutkanmateriálii. Dieđut mat leat ruođuid siste, čujuhit beavegirjemateriála (gč. kapihttala 3) dieđuide.

Imperatiivatiipa	Ahki
Ovttaidlogu 2. persovnna hápmi	1;8 (1;4)
<i>ale</i> váldovearbba haga	1;10
(Guvttiidlogu 1. persovnna hápmi)	(2;0)
<i>ale</i> ovttas váldovearbbain	2;4
Modifiseren	2;4
Guvttiidlogu 2. persovnna hápmi	2;7
Mánggaidlogu 2. persovnna hápmi	2;8
(Mánggaidlogu 1. persovnna hápmi)	(2;8)
(<i>alli</i>)	(2;11)

Tabealla 2. Imperatiivahámiid ovdáneapmi direktiivan máná agi mielde.

4.2.2 Indikatiivva preseansa

Nuppi olbmo daguide sáhtttá váikkuhit maiddái indikatiivva preseansahámiiguin, earenoamážit nuppi persovnna hámiiguin. Máná nubbi dábálaš vuohki almmuhit direktiivvaid lea atnit iešguđetlágan indikatiivacealkagiid. Dat leat dábálaččat

muitalancealkagat, muhto muhtumin maiddá jearaldatcealkagat. Indikatiiva-cealkagat sáhttet leat sihke miedihán- ja biehttalancealkagat, nugo imperatiiva-cealkagatnai, muhto indikatiivacealkagat sáhttet adnojuvvot maiddá ovttas modálavearbbain. Indikatiivacealkagiiguin mánná almmuha direktiivaid main leat iešguđetlágan doaimmat. Daiguin sáhtta juogo njuolgut dahje eahpenjuolgut gohččut, ávžžuhit, gielđit, evttohit, bivdit, sihtat ja hástit.

Čuovvovaččat geahčadan álggos mot mánná atná mitalancealkagiid direktiivan ja dasto makkár jearaldatcealkagiiguin son geahččala stivret váhnema daguid.

4.2.2.1 Mitalancealkagat

Eanas indikatiivacealkagat mat adnojit direktiivan, leat mitalancealkagat. Dat adnojit direktiivan agi 1;8 rájes. Daiguin lea vejolaš almmuhit direktiivaid mángga ládje, ii dušše čielgasit gohččut dahje gielđit, nugo imperatiivvaiguin, muhto maiddá rávvet, evttohit ja hástit.

Jus máná vuosttaš *ii*-sániid rehkenastá partihkalin iige biehttalanvearbba sojahanhápmiin (gč. vuollekapihhtala 4.2.3), de vuosttaš vearbahápmi maid son atná direktiivva doaimmas, lea indikatiivva ovttaidlogu 3. persovna hápmi agis 1;8. Nugo tabeallas 1 ja diagrámmas 1 boahá ovdan, de vuolles guovttejahkásažžan mánná atná direktiivan eambo indikatiivaid go imperatiivaid. Materiálačoaggima álggus indikatiivahámit leat dábálaččat miediheddji mitalancealkagiin – juogo almmá modálavearbba haga dahje, agi 1;10 rájes, nu ahte cealkagis lea modálavearba. Cealkagiid subjeaktan lea dávjá *áhčči*-sátne, nugo ovdamearkkain (24)–(26).

(24) áhčči váldá dáid (1;9) 'Váldde dáid!'

(25) áhčči lohká girj[ji] (1;11) 'Loga girjji!'

(26) áhčči lávlu oarri (1;11) 'Lávllu oarrelávлага!'

Cealkagiin (24)–(26) mánná čujuha ságastallanguoibmásis, áhččásis, goalmát persovna subjeavttain. Dákkár hupmanmálla lea dábalaš ainjuo dán dutkamusa máná gielas earenoamážit ovdal go son deavdá guokte jagi, muhto maiddá boaréseabbon, gitta ahká 2;9.

Ovttaidlogu 3. persovna hápmi lea ollu gielain frekveanta ja morfologalaččat álkes hápmi mii lea okta dain áramus sojahanhámiin maid mánná oččoda ja oahppá (gč. omd. Laalo 2003: 346). Dan dihte ii leat vuordemeahttun ahte ovttaidlogu 3. persovna vearbahápmi adnojuvvo árrat maiddá direktiivva doaimmas.

Vaikko goalmát persovna subjeakta leage dábalaš, de mánná čujuha áhččásis árrat, vuolles guovttejahkásažžan, maiddá nuppi persovna *don*-prono-

meniin go gieldá dan dahkamis juoidá, nugo ovdamearkkain (27) ja (28). Ovdamearkkas (28) (ja manjnelis ovdamearkkas (38)) lea fuomášan veara ahte mánná atná goalmmát persovvna vearahámi *ii* vaikko subjeaktan lea nuppi persovvna pronomen *don*. Dát lea mihtilmas árramorfologiiija áigodaga vearbasojahanvuohki (gč. omd. Ijäs 2011: 168–172; Nystad 2018: 51–54).

(27) a-a it don oaččo lobi (1;11) 'Ale don bláđe girjji, mun háliidan ieš bláđet.'

(28) ii [sic] don mana rámbuvrái (2;6)

Goalmmát persovvna subjeavtta mánná atná maiddá dalle go čujuha iežas da-guide, ja dainna lágiin son sáhtá muhtumin eahpenjuolgut bivdit áhčis dahkat juoidá, nugo ovdamearkkas (29) mas son bivdá áhčis addit sutnje juhkamusa.

(29) biigá juhká duon de (2;0)

Eahpenjulges direktiivan sáhtá atnit maiddá eará cealkagiid main lea goalmmát persovvna subjeakta, nugo ovdamearkkas (30) mas mánná cuoigu áhččásis ja gohčču viežžat stoahkanhearvva maid gohčoda olmmájin.

(30) de boahtá olmmái (1;10)

Ovdamearkkain (31)–(32) lea nuppi persovvna subjeakta, ja dan sivas sáhtá dadjat ahte direktiiva almmuhuvvo dain eambbo njulges ládje go cealkagiin main subjeakta lea goalmmát persovvnnas.

(31) don it oaččo nie (2;4)

(32) don tevdnet duosa (2;11)

Miediheddji mitalancealkagis mas ii leat modálavearba, sáhtá maid leat sul-lasaš mearkkašupmi go imperatiivva 1. persovvna hámis, nugo cealkagis (33) mainna mánná hástá áhčis vuolgit mielde eará sadjái čohkkát. Ovdamearkka (34) celkosiin mánná hástá áhčis mielde ohcat širráid fiervvás.

(33) moai manne dohko čohkkát (2;1)

(34) áhčči biigá ohcá (2;2)

Liigemateriálas leat maid ovdamearkkat konstrukšuvnnas mas lea sullii seam-malágan mearkkašupmi go imperatiivva 1. persovvna hámis, geahča ovdamearkkaid (35) ja (36). Dakkár konstrukšuvnnas leat guokte cealkaga, namalassii imperatiivacealkka mas lea ovttaidlogu imperatiivahápmi *boadde*, ja indikatiiva-

cealkka man subjeaktan lea guvttiidlogu 1. persovnna pronomen *moai*. Dákkár konstrukšuvdna lea registrerejuvvon maiddái rávisolbmo materiálas.

(35) boađe áhčči moai vulge ohcat (2;5) (Ijäs 2011: 161)

(36) boađe moai vulge speallat (3;0) (Ijäs 2011: 161)

Maiddái áhčči atná indikatiivacealkagiid hástima mearkkašumis, ovdamearkka dihte ná: *áhčči sárgu ja biigá sárgu ja de moai álge sárgut*.

Go mánná atná cealkagis indikatiivva vearbahámi hástima mearkkašumis, de son sáhtta modifiseret cealkaga *gánske*-advearbain, nugo ovdamearkkas (37). Dákkár modifiseren láivuda cealkaga go dainna sáhtta eahpenjuolgut hástit. Mánná atná *gánske*-advearbba earenoamážit materiálačoaggima loahpageahčen.

(37) *gánske moai válde eret dán* (2;11)

Advearba *gánske* adnojuvvo ollu maiddái máná áhči materiálas, earenoamážit cealkagiin main son hástá máná dahkat juoidá ovtta iežainis, nugo *gánske moai álge sárgut*, muhto maiddái earálágan direktiivvain. Áhčči atná *gánske*-sáni ovdamearkka dihte indikatiivva mitalancealkagiin main lea ovttaidlogu 2. dahje 3. persovnna subjeakta ja maiguin son háliida stivret máná daguid, ovdamearkka dihte: *gánske don álggát lávlut vuos don gii máhtát ja gánske biigá borrá buđeitta*.

Biehttaleaddji mitalancealkagat main ii leat modálavearba, nugo ovdamearka (38), eai adnojuvvo nu ollu, muhto muhtumin mánná sáhtta dakkár cealkagiiguin gielidit áhčis dahkamis juoidá.

(38) ii [sic] don vuoiŋgas (2;8)

Mitalancealkagiin adnojuvvo dávjá modálavearba, earenoamážit *galgat* ja *fertet*, muhto maiddái ovdamearkka dihte *oažžut*, *máhttit*, *suovvat*, *áigut*, *ábuhit* ja *gillet*. Dan rájes go modálavearba ihtá direktiiva mitalancealkagiidda agis 1;10–1;11, de mánná atná dan eanas mitalancealkagiin maid ulbmil lea váikkuhit su ságastallanguimmi daguide. Cealkagat main lea modálavearba, almmuhit direktiivvaid iešguđet ládje. Deonttalaš vearbbaiguin, nugo ovdamearkkain (39)–(41), mánná gohčču dahje gieldá njuolgo ládje.

(39) don galgga váldit dan stuora (2;11)

(40) don it galgga váldit mus (2;11)

(41) áhčči ferte váldit munnje dákkár Háisu⁸ (2;9)

8 *Háisu* lea stoahkanhearvva namma.

Muitalancealkagiiguin main lea modálavearba, mánná bivdá ja evttoha maid eahpenjuolgo ládje. Dakkár cealkagiin sáhtta leat ovdamearkka dihte deonttalaš *oažžut*-vearba, dynámalaš *máhttit*- ja *áigut*-vearba (gč. Magga 1986: 79–81, 97–98, 103–104), dahje permissiiva *suovvat*-vearba, nugo ovdamearkkain (42)–(45).

(42) oaččut máistit (2;3) 'Máiste mat dán!'

(43) don máhtet [sic] bidjat dán (2;7) 'Bija dán!'

(44) mun in suova váldit mu ruhta [sic] (2;11) 'Ale váldde!'

(45) áiggun mun bidjat dohko (2;3) 'Atte munnje dien, mun áiggun bidjat dien dohko!'

Ovdamearkkas (42) mánná fállá áhččásis jogurtta ja hástá su máistit dan. Ovdamearkkas (43) mánnáges geahččala vuos ieš coggat stoahkanhearvva iežas sehkkii, muhto ii riehta máhte ja bivdá veahki áhčistis. Ovdamearkkas (44) áhčči dohppesta beavddi alde máná ruđa givssidan dihte su, mánná suhtta ja dadjá *mun in suova váldit mu ruhta* [sic], ja áhčči bidjá dasto ruđa ruovttoluotta beavddi ala. *Áigut*-vearbbain ovdamearkkas (45) mánná muitala iežas sávaldaga go háliida bidjat dohká eará sadjái ja dainna lágiin geažida ahte áhčči galggašii vuos addit dohká sutnje. *Áiggun mun* -sátnegihppu lea dábálaš vuohki álggahit direktiiva-cealkaga earenoamážit badjelaš guovttejahkásažžan, agis 2;1–2;4.

Muhtun cealkagiin, nugo ovdamearkkain (46)–(49), lea deonttalaš modálavearba mii lea ovttaidlogu 3. persovinna hámis ja mas ii leat subjeakta. Dakkár cealkagat leat hámi dáfus universálacealkagat mat almmuhit ahte geatnegasvuohta dahje bággu guoská geasa beare. Konteavsttain boahdá čielgasit ovdan ahte daid ulbmil lea juogo gielddit ságastallanguoimmi dahkamis juoidá dahje gohččut su dahkat juoidá.

(46) ii galgga váldit čalmmi eret (2;9) 'Ale váldde čalmmi eret!'

(47) dan galgá bidjat dása (.) gilletgo bidjat dán (2;8)

(48) ii dat ábu [sic] kykeliky (2;7) 'It don oaččo dadjat "kykeliky"!'; 'Ale daja "kykeliky"!'

(49) ii oaččo váldit (2;4) 'Ale váldde!'

Modálavearba sáhtta adnot maiddá cealkagiin maiguin mánná hástá áhčis bargat juoidá suinna ovttas, muhto mat geažidit ahte ságastallanguoimmi dat galggašii dahje ii galggaše dahkat juoidá. Ovdamearkkas (50) lea modálavearba *gillet* mii litnuda cealkaga ja dahká dan eahpenjulges gielddincealkkan.

(50) ean moai gille dál mannat guovžža lusa (2;6)

Dákkár biehttalancealkka mas lea guvttiidlogu 1. persovvna subjeakta, lea mih-tilmas ovdamearka mot eahpenjulges vuogi mielde sáhtttá oččodit nuppi olbmo dahkat dahje leat dagakeahtttá juoidá. Hubmi sáhtttá imperatiivva ovttaidlogu hámi sajis atnit indikatiivva guvttiidlogu 1. persovvna hámi mainna inkludere iežas dasa maid nubbi galggašii dahkat dahje leat dagakeahtttá.

4.2.2.2 Jearaldatcealkagat

Jearaldatcealkagat leat registrerejuvvon máná materiálii vuosttaš háve agis 2;0, ja dat leat mihá unnit go muitalancealkagat. Rávisolmmošges atná ollu jearaldagaid olles materiálačoaggináigge, ovdamearka dihte dáid: *vuorddátgo* ja *biigá boadátgo'n*. Rávisolbmo jearaldagain lea finihta vearbahápmiin dábálaččat modálavearba, nugo ovdamearka dihte cealkagiin *sáhtátgo lávlut dan akta guolli boahtá guokte boahtiba* ja *áiggutgo mielkki*. Dát leat eahpenjulges direktiivvat maid ulbmil lea oččodit máná vuordit, boahtit, lávlut dihto lávlaga ja juhkat mielkki. Go daid direktiivvaid ovdanbuktá jearaldaga hámis, de mearrádus dagu čadaheamis báhcá čielgaseappot máná hálđui go jus áhčči anášii imperatiivahámiid *vuordde*, *boađe*, *lávllu* ja *juga*.

Máná atnigoahtá jearaldatcealkagiid guovttejahkásažžan. Álggos dain lea ovttageardán verbála, nugo ovdamearkkas (51), muhto jahkebeali mañjel daidda ihtet maid modálavearbbat. Earenoamážit *gillet*-vearba adnojuvvo dájvá jearaldagain maid ulbmil lea oččodit nuppi dahkat juoidá, earret eará ovdamearkkas (52).

(51) boadágo [sic] áhčči (2;0)

(52) áhčči gilletgo bidjat ná (2;5)

Dat ahte mánná atná jearaldatcealkagiid nu unnán direktiivan, ii leat vuorde-meahhtun jus geahččá dutkamušaid suoma- ja esttegielat mánáid direktiivvaid birra. Jearaldagat eai leat registrerejuvvon eai mánáid eaige rávisolbmuid materiálii Argusa [boahtime] dutkamušas esttegielat mánáid direktiivvaid birra. Eai Laalo [boahtime] dutkamúša suomagielat mánátge ane jearaldagaid direktiivan vaikko rávisolbmo materiálas dakkárat gal leat.

4.2.2.3 Indikatiivva preseanssa čoahkkáigeassu

Indikatiivacealkagiid hámis lea eambbo variašuvdna go imperatiivacealkagiin. Dás čuovvu ahte indikatiivahámiin leat maid eambbo vejolašvuodát almmuhit iešguđetlágan direktiivvaid go imperatiivahámiin. Indikatiivahámiiguin sáhtttá

almmuhit sihke njulges ja eahpenjulges direktiivvaid mángga ládje, sihke gohččut, gielddit, rávvvet, evttohit ja hástit. Indikatiivacealkka lea dábálaččat muitalancealkka, muhto jearaldatcealkka maid adnojuvvo direktiivan, ja goappašagain sáhtta leat modálavearba. Máná muitalancealkagiin lea álggos goalmát persovvna vearbahápmi, maŋjelis maid nuppi persovvna hápmi. Goalmát persovvna hámi lea vejolaš atnit subjeavtta haga, earenoamážit universálacealkagiin main lea modálavearba.

Tabellii 3 leat čohkkejuvvon agit goas mánná atnigoahtá iešguđetlágan indikatiivacealkagiid direktiivan. Fuomášan veara lea ahte maŋimuš direktiivatiipa mas lea indikatiivahápmi, ihtá juo guovttejahkásažžan.

Indikatiivatiipa	Ahki
Muitalancealkka	1;8
Ovttaidlogu 3. persovvna hápmi	1;8
Modálavearba	1;10
Ovttaidlogu 2. persovvna hápmi	1;11
Jearaldatcealkka	2;0

Tabella 3. Indikatiivahámiid ovdáneapmi direktiivan máná agi mielde.

4.2.3 Vearbbahis direktiivvat

Okta vejolašvuohta almmuhit direktiivvaid lea maid atnit cealkagiid main ii leat vearba. Vearbbahis direktiivvat leat dávjá advearbbat dahje substantiivvat, juogo okto dahje ovttas eará sániiguin. Substantiivvat leat dábálaččat ovttaidlogu akkusatiivahámis.

Dasa lassin sáhtta partihkkaliin *a-a* gielddit nuppi olbmo, dahje nuppiid olbmuid, dahkamis juoidá. *Gea*-interjekšuvvnainges sáhtta gidet ságastallanguoimmi fuomášumi juosat.

Nugo dakkár direktiivvain main lea verbálan indikatiivahápmi, de ii vearbbahis konstrukšuvvnaid direktiivavuohage álo boađe ovdan konstrukšuvvna hámis, baicca ságastallama konteavsttas.

Máná vuosttaš direktiivvat leat dábálaččat advearbbat ja substantiivvat mat adnojuvvojit vearbaid haga – ja dávjá oalát eará sániid haga, nugo beaivegirje-materiála *čázi*-hápmi ovdamearkkas (53) mii lea registrerejuvvon agis 1;4.

(53) čázi (1;4) 'Atte munnje eambo čázi!'

Dákkár vearbbahtis celkosat gávdnovit maiddái váhnema materiálas, muhto dat leat olu unnit váhnema eará direktiivvaid ektui. Materiálačoaggima álggus áhčči dattetge orru heiveheame iežas giela mána gillii ja atná vearbbahtis direktiivvaid eambbo go maŋŋelis.

Vearbbahtis direktiivvat leat dábálaččat njulges direktiivvat maiguin mánná oččoda áhčis dahkat dahje leat dagakeahhtá juoidá, geahča ovdamearkkaid (54)–(56).

(54) dohko (1;8) 'Bija dan dohko!'

(55) áhčči (1;8) 'Don lávllut dál!'; 'Don válddát dán!' jna.

(56) eambbo láibbi (1;8) 'Atte munnje eambbo láibbi!'

Mánná atná vearbbahtis direktiivvaid earenoamážit materiála álggus, muhto dat leat registrerejuvvon olles materiálačoagginaigge. Dat leat dávjá kommentárat rávisolbmo cealkagiidda ja daguide. Mánná sáhtta ovdamearkka dihte stivret áhčis dagu viidáseappot, nugo ovdamearkkas (57) mas áhčči bordá Lego-birccuid badjálaga ja mánná nanne áhčis dagu vearbbahtis direktiivvain.

(57) diesa fal (2;10) 'Bija fal diesa!'

Eanas vearbbahtis direktiivvain lea juogo partihkal *a-a* dahje interjekšuvdna *gea*, ja goappašagat sáhttet adnojuvvot juogo iehčanassii dahje ovttas eará sániiguin. *A-a*-partihkkaliin mánná gielá ságastallanguoimmis dahkamis juoidá, nugo ovdamearkkas (58) mainna son gielá áhkus bidjamis ruskka eret. Das lea seammalágan doaibma go biehttanvearbba imperatiivahámiin, ja dan sáhtta atnit juogo okto dahje ovttas ovdamearkka dihte aitto biehttanvearbba imperatiivahámiin. Materiálas gávdnovit maid dan variánttat *e-e*, *m-m* ja *i-e*.

(58) a-a (2;2) 'Ale bija dien eret!'

Gea-interjekšuvnna mánná atná muhtumin go mainna nu lágiin hirpmahuvvá. Jus son ii seammás cuoiggo dahje čájet maidege, de *gea*-sánis ii dalle dárbbas leat gohččuma dahje ávžžuheami mearkkašupmi. Muhtumin *gea* sáhtta maid adnojuvvot čielga direktiivan, nugo ovdamearkkas (59) mas mánná cuoigu áhččásis gos duhkorasbeana orru. (Sullasaš interjekšuvnnaid dulkoma birra suomagielas, gč. Lauranto 2014: 25–26.)

(59) áhčči doppe du beana orru *gea* (2;10)

Sátne mii lea ovttalágan biehttanvearbba ii-imperatiivva ovttaidlogu 3. persovna hámiin, namalassii *ii*, adnojuvvo direktiivan juogo okto dahje moatte geardde

maŋŋálaga, dahje ovttas ovdamearkka dihte advearbbain dahje *-ge*-partihkkaliin. *Ii*-sáni doaibma dakkár cealkagiin lea gieldit ságastallanguoimmi dahkamis juoidá, nugo ovdamearkkain (60)–(62).

(60) ii ii ii (1;11) 'Ale deaddil gitta mu biktasa deaddinboalu!'

(61) ii diehko (2;4) 'Ale bija bihttábordinspealu bihtá diehko!'

(62) iige (2;8) 'Ale mana nohkkat!'

Ii-sáni sáhtta dáin ovdamearkkain dulkot biehttaleaddji partihkalin dahje partihkallágan sátnin, namalassii vearbbaahis direktiivan.⁹ Dákkár direktiivvat eai leat máná materiálas nu ollu, muhto dat adnojuvvojit olles materiálačoaggináigge. Áhčči atná *ii*-hámi direktiivan vel hárvvibut go mánná.

Materiálas leat maid muhtun ovdamearkkat das ahte dárogiela interjekšuvdna *nei* ja suomagiela biehttanvearbba hápmi, dahje partihkal, *ei* adnojuvvojit direktiivan. Ovdamearkkas (63) mánná gieldá áhčis váldimis stoahkanheavva mii lea beavddi alde.

(63) nei don it oaččo nei (.) nei nei nei (2;11)

Dárogiela *nei*-sátni lea máná materiálas registrerejuvvon eanas guorahallanáigodaga loahpas, nugo ovdamearkkas (63). Rávisolbmo gielasges *nei* adnojuvvo direktiivan materiála álggogeahčen. Suomagiela *ei*-sátni lea registrerejuvvon máná materiálii guovtte geardde agis 2;1. Materiálačoaggináigge álgománuid, ja okte vel maŋŋelisnai, dat lea registrerejuvvon maiddái váhnema gielas, muhto hui unnán.

Vearbbahis direktiivvaid geavaheamis lea mearkkašahti erohus máná ja rávisolbmo materiála gaskkas. Rávisolmmoš atná olu unnit vearbbaahis direktiivvaid go mánná, ja dat leat eanas substantiivvat ja advearbbat. Partihkal *a-a*, man mánná atná dávjá, lea áhči materiálas registrerejuvvon dušše guovtte geardde.

4.2.4 Infinitiiva

Direktiivvaid sáhtta almmuhit maiddái impersonála gohččuncealkagiiguin main verbálan lea infinitiivahápmi almmá finihhta veabahámi haga (gč. Sammallahti 2005: 207). Máná giellamateriálii infinitiiva lea vuosttaš háve registrerejuvvon agis 1;8. Dat lea namalassii okta dain áramus veabahámiin maid mánná atnigoahá, seamma ládje go imperatiivva ovttaidlogu 2. persovvna hápmi ja indikatiivva ovttaidlogu 3. persovvna hápmi.

⁹ Suomagiela vástideaddji veabahámi *ei* geavaheami birra biehttaleaddji partihkalin, geahča Hakulinen ja earát 2004: 1541–1542.

Infinitiivva geavaheamis direktiivan leat dutkanmateriálas muhtun ovdamearkkat ovdal go mánná deavdá guokte jagi ja maiddá dan mañjel. Dákkár direktiivvaiguin mánná sihtá čábbát váhnema čađahit muhtun dagu, nugo ovdamearkkas (64) mas son mojunjálmmiid sihtá áhčis lávlut. Dákkár direktiivvain ii leat streaŋga gohččundoaibma, daiguin mánná almmuha baicca iežas sávaldaga.

(64) áhčči áhčči lávlut (1;11)

Sihke máná ja rávisolbmo materiálas leat unnán ovdamearkkat main infinitiiva adnojuvvo direktiivan. Rávisolbmo materiálas dakkárat leat vel unnit go máná materiálas.

5. Bohtosat ja suokkardallan

Giellaoččodeaddji mánná atná agis 1;8–3;0 máŋŋgaláŋan direktiivvaid. Son máhtta sihke gohččut, gieldit, bivdit, sihtat, jearrat ja evttohit dainna ulbmiliin ahte rávisolmmoš dahká dahje lea dagakeahhtá juoidá máná dáhtu mielde. Máná vugiid almmuhit direktiivvaid sáhtta juohkit njealljin váldojoavkun, namalassii imperatiivacealkagat, indikatiivacealkagat, vearbbašis direktiivvat ja infinitiiva-cealkagat.

Go mánná oahpahallagoahhtá direktiivvaid gielalaš almmuhanvugiid, de álggos son atná eanas vearbbašis direktiivvaid: substantiivvaid, advearbbaid, partihkkaliid ja interjekšuvnnaid. Vuosttaš vearbbat maid mánná geavaha direktiivan, ihtet maid árrat. Vearbahámiid morfofonologalaš ráhkadus – árvvusnai ovttas hámiid alla dávjodagain gielas muđui – váikkuha direktiivatiippaid válljemii nu ahte álggos mánná atná morfofonologalaččat álkes vokálamáttat vearbbašis sojahanhámiid: imperatiivva ovttaidlogu 2. persovnna hámiid ja indikatiivva preseanssa ovttaidlogu 3. persovnna hámiid. Eará dutkamuš (Ijäs 2011) seamma máná gielas čájeha ahte dát guokte hámi leat áramus miehtehámit maid mánná muđuinai oččoda. Imperatiivva ja preseanssa ovttaidlogu 3. persovnna hámit oččoduvvojit árrat maiddá ollu eará gielain, ja Argusa [boahtime] ja Laalo [boahtime] guorahallamiid mielde lea imperatiiva vuosttaš vearbahápmi maid este- ja suomagielat mánat atnet direktiivan. Mañimuš váldodirektiivatiipa maid sámegielat mánná atná direktiivan, lea infinitiiva. Buot váldotiipat ihtet máná gillii vuosttaš háve ovdal go son deavdá guokte jagi. Dat ahte mánná atná máŋŋgaláŋan direktiivvaid juo nu unnin, čájeha man mihtilmasat direktiivvat leat giellaoččodeaddji mánáid ja rávisolbmuid gulahallamis.

Mañnel go mánná deavdá guokte jagi, de lassána imperatiivvaid ja indikatiivvaid lohku vearbbahis direktiivvaid ektui. Dát golbma direktiivatiippa dahket guhtege sullii goalmádasa olles dutkanmateriálas, ja daid dominánsagaskavuohtha rievddada mánuid mielde. Njealját tiipa lea infinitiiva man mánná atná direktiivan soames háve. Golmma dábálemos direktiivatiippa geavaheapmi lea miellagiddevaš go daid dominánsa rievddada nu ollu mánuid mielde (gč. diagramma 1). Vearbbahis direktiivvaid dominánsa materiálačoaggima álggus sáhtta leat vejolaš čilget máná giellamáhtu dásiin, muhto go earálágan direktiivvaid geavaheapmi sajáiduvvá máná gillii, de ii leat šat nu álki diehtit mii rievddadeami duohken lea. Sivvan sáhtta jurddašit ságastallamiid fáttáid nu ahte muhtun fáttáid birra ságastaladettiin lea mánnái lunddoleabbo atnit ovdamearkka dihte imperatiivvaid go indikatiivvaid. Jus dát doallá deaivása, de lea fas miellagiddevaš oaidnit ahte váhnema gielas eai oro ságastallamiid fáttát váikkuheame direktiivatiippaid dominánsagaskavuodaide go su materiálas dat bissot sullii ovttaláganin olles guorahallanáigodaga (gč. diagramma 2).

Vuolled golmmajahkásažžan mánná ii nuppiiguin sániiguin ane ovdamearkka dihte dakkár direktiivvaid mat álggahuvvojit *jus*-subjunkšuvnnain, nugo *Jus mat don manat dohko čuožžut* ' ~ Mana mat dohko čuožžut!', iige son ane konditio-nálahámiidge maiguin sáhtášii modifiseret direktiivvaid (gč. Aikhenvald 2012 [2010]: 275–277; Lauranto 2014: 21–23; Nickel & Sammallahti 2011: 274–275). Dát ii leat vuordemeahtun danne go eai váhnema materiálasge leat dakkár direktiivvat.

Direktiivan adnojuvvon imperatiivacealkagiin lea čielga mearkkašupmi ja doaibma. Miehtehámiiguin mánná gohčču ja biehttalanhámiiguin gielá, ja imperatiivacealkagiid sáhtta dan sivas gohčodit njulges direktiivan. Indikatiivacealkagiinges leat iešguđetlágan doaimmat. Daiguin mánná sáhtta juogo njuolgut dahje eahtenjuolgut gohččut, gielidit, hástit, evttohit, rávvet, bivdit ja sihtat. Máná indikatiivacealkagat leat eanas muitalancealkagat, muhto maiddái jearaldatcealkagat. Dat leat sihke miedihán- ja biehttalancealkagat, ja dain sáhtta maid leat modálavearba.

Vuosttaš direktiivvain mánná atná gal morfologalaččat álkes sojahanhámiid, muhto go oahppá eambbo vearbahámiid, de vällje direktiivatiippaid pragmatlaš sivaidda vuodul. Válljema duohken lea namalassii dat ahte áigugo ovdamearkka dihte gohččut njuolgut, evttohit eahtenjuolgut vai makkár eará nýánsaid áigu almmuhit iešguđetlágan direktiivvaiguin. Sojahanhámiid morfologalaš dahje morfofonologalaš kompleksitehta dássi ii oro dalle šat váikkuheame dasa makkár

direktiivatiippa mánná vállje go son atná sihke hámi ja mearkašumi dáfus máng-galágan direktiivvaid.

Vuolles bealgoalmmátjahkásažžan mánná modifiseregoahhtá direktiivvaid vearbasuorgásiiguin ja partihkkaliiguin. Sihke suorggádusaid ja partihkkaliid oččodeami sáhttá oppalaččat atnit stuora lávkin ovddasguvlui idiomáhtalaš giella-geavaheami oahpahallamis, ja go dat adnojuvvojit direktiivvain, de dat viiddidit vejolašvuodaid nyanseret ovdamearkka dihte gohččunvugiid. Vearbasuorggádusat leat dávjá oalle kompleaksa sátnehámit mii sáhttá leat sivvan dasa manne dat ihtet materiálie easka materiálačoaggináigodaga loahpageahčen.

Máná direktiivvat sulastahttet váhnema materiála direktiivvaid dan dáfus ahte dat juohkásit njealljin váldojoavkun ja ahte infinitiiva lea dain čielgasit un-nimus. Nuppe dáfus máná ja rávisolbmoma materiálas leat maid erohusat. Badjelaš bealis váhnema direktiivvain lea imperatiivahápmi, muhto máná iežas materiálas imperatiivacealkagat dahket dušše goalmmádas buot direktiivvain. Rávisolm-moš atná nuppiiguin sániiguin eanas prototiippalaš direktiivvaid go oččoda máná dahkat juoidá. Imperatiivahámiid geavaheamis lea maid dat erohus ahte máná materiálas leat muhtun guvttiidlogu 1. persovna vearbahámit, hortatiivahámit, muhto áhči materiálie dakkárat eai leat registrerejuvnon.

Vaikko áhčči dábálaččat juogo gohčču dahje gielá máná njuolggoládje, de son atná maid eahpenjulges direktiivvaid. Eanas dain leat indikatiivacealka-gat, sihke muitalan- ja jearaldatcealkagat. Áhčči atná oalle ollu jearaldagaid go geahččala váikkuhit máná daguide, go fas máná materiálas jearaldagaid lohku lea mihá unnit go su áhči materiálas. Jearaldagaid geavaheapmi direktiivan lea dávjá vuogas eahpenjulges vuohki oččodit máná dahkat juoidá go dainna lágiin mánná beassá dovdat ahte son ieš vállje dahkágo dan maid áhčči jearrá vai ii. Nubbi čiel-ga erohus váhnema ja máná direktiivvain lea vearbbahis cealkagiid geavaheamis. Mánná atná ollu vearbbahis cealkagiid olles materiálačoaggináigge, earenoamážit dakkár cealkagiid main geavaha *gea*-partihkkala. Áhččiges atná vearbbahis ceal-kagiid hui unnán, eanas dušše materiálačoaggima vuosttaš mánuid, muhto dan mañnel dábálaččat hui háreve. Dasa ahte vearbbahis direktiivvat leat áhči mate-riálas eanemus materiálačoaggima álggus, sáhttá leat sivvan dat ahte son álggos heiveha iežas giela máná giela ektui, go mánná atná ollu vearbbahis direktiivvaid materiálačoaggima álgománuid. Dat ahte máná ja váhnema direktiivvain leat erohusat, boahhtá ovdan maiddái esttegielat mánáid direktiivvaid dutkamušas mas mánát ovdamearkka dihte atnet mihá eanet sávaldagaid go váhnemat ja váhnemiid gielas leat olu eambbo eahpenjulges gildosat go mánáid gielas (Argus [boahtime]).

6. Loahppasánit

Iešguđetlágan direktiivvaid geavaheapmi ja hálddašcapmi vuollel golmmajahkásažžan nanne dieđu das ahte mánna oččoda ja oahppá giela guovddáš doaimmaid ja sátnehámiid juo giellaoččodeami árra muttus. Vaikko imperatiivahámit sáhttet mángga giellageavaheaddji mielas leat gosii ilá njulges gohččun- dahje giieldinhámit, de leat imperatiivvat dattetge dábálaččat sihke giellaoččodeaddji máná ja váhnema gielas, seamma ládje go eará gielain nai. Dát lea miellagiddevaš boađus go jurddaša ahte giellageavaheaddjit dávjá lohket viggat garvit imperatiivahámiid go leat oahppan ahte ii leat vuogas nu njuolggo ládje gohččut dahje giieldit (gč. omd. Lauranto 2014: 9).

Livččii miellagiddevaš guorahallat leatgo giellaoččodeaddji máná ja váhnema ságastallamis eambo imperatiivvat go ovdamearkka dihte stuorit máná ja váhnema, dahje guovtti rávisolbmo, ságastallamis.

Lea oahpes ášši ahte váhnemiid hupmanmálla, ja dakko bokte maiddái direktiivvaid geavaheapmi, sáhtta rievddadit guovlluid ja ovttaskas olbmuid mielde. Dan dihte dárbbášuvvo materiála eambo go ovttá máná gielas ovdal go dutkanbohtosiid sáhtta generaliseret. Boahhtevaš guorahallamiin galggašii maid čielggadit goas mánna atnigoahtá dakkár direktiivvaid mat eai leat registrerejuvon dán guorahallama vuollel golmmajahkásaš máná materiálii, ovdamearkka dihte goas ovdalis namuhuvvon *jus*-direktiivvat ihtet máná gillii.

Muđui berrešii guorahallat imperatiivahámiid hálddašeami stuorit mánáid gielas ja dan mot dat váikkuha direktiivatiippaid válljemii. Dakkár guorahallan livččii dehálaš go diehtit ahte muhtun imperatiivahámit ledje ainjuo moaddelogi jagi áigi váddásat nuppelojhahkásaš mánáide, nugo Svonni (1993) ja Turi (1996) dutkamušain lea boahtán ovdan.

Giitosat

Giittán čállosa anonyma árvoštalli ja Sámi dieđalaš áigečállaga doaimmahusgotti ávkkálaš kommentáraid ovdas. Giitosat maiddái Reili Argusii ja Klaus Laaloi go lean sudno giehtačállosiid beassan lohkat ovdal go dat almmuhuvvojit. Giitevašvuodain muittašan iežan isitrohki Arne gean veahki ja doarjaga haga guorahallama dutkanmateriála livččii báhcán čoakkekeahhtá ja dát čálus čálekeahhtá.

Gáldut

Materiála

Máná ja su áhči báddejuvvon ságastallamiid kodifiserejuvvon transkripšuvnnat. Dutkanmateriála lea artihkkala čállis.

Girjjálašvuohta

- Aikhenvald, Alexandra Y. 2012 (2010): *Imperatives and Commands*. Oxford: Oxford University Press.
- Aikhenvald, Alexandra Y. 2019 (2016): Sentence types. – Jan Nuyts & Johan van der Auwera (doaimm.), *The Oxford Handbook of Modality and Mood*. Oxford: Oxford University Press. 141–165.
- Argus, Reili [boahtime]: Acquisition of requests in Estonian.
- Choi, Soonja 2006: Acquisition of modality. – William Frawley (doaimm.), *The Expression of Modality*. Berlin: Mouton De Gruyter. 141–171.
- Hakulinen, Auli & Vilkuna, Maria & Korhonen, Riitta & Koivisto, Vesa & Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <<http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>> (10.1.2020).
- Helander, Nils Øivind 2016: *Ohppojuvvon ja sohppojuvvon giella. Gielladiđolašvuohta, čálamáhttu ja guovttegielatvuohta*. Dieđut 1/2016. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. <<https://sammas.brage.unit.no/sammas-xmlui/handle/11250/2473331>> (10.1.2020).
- Hickmann, Maya & Bassano, Dominique 2019 (2016): Modality and mood in first language acquisition. – Jan Nuyts & Johan van der Auwera (doaimm.), *The Oxford Handbook of Modality and Mood*. Oxford: Oxford University Press. 430–447.
- Ijäs, Johanna Johansen 2011: *Davvisámegiela finihitta vearbahámiid sojahanvuogádaga oččodeapmi vuollel golmmajahkásaš máná gielas*. Kárášjohka: Davvi Girji. <<https://sammas.brage.unit.no/sammas-xmlui/bitstream/handle/11250/177041/Johanna%20Ij%c3%a4s.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> (10.1.2020).

- Koskinen, Arja 1998: *Toiminnan välttämättömyys ja mahdollisuus: Pohjoissaamen modaalisten ilmausten semantiikkaa ja syntaksia*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 231. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Laalo, Klaus 2003: Early verb development in Finnish: A preliminary approach to miniparadigms. – Dagmar Bittner & Wolfgang U. Dressler & Marianne Kilani-Schoch (doaimm.), *Development of Verbal Inflection in First Language Acquisition. A Cross-Linguistic Perspective*. Studies on Language Acquisition 21. Berlin: Mouton de Gruyter. 323–350.
- Laalo, Klaus [boahtime]: Directives in Finnish language acquisition.
- Lauranto, Yrjö 2014: *Imperatiivi, käsky, direktiivi*. Arkikeskustelun vaihtokaup-pakelioppia. Suomi 205. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lyons, John 1990 (1977): *Semantics. Volume 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Magga, Ole Henrik 1986: *Studier i samisk infinitivsyntaks. Del I: Infinitivsetning. Akkusativ og infinitiv*. Guovdageaidnu: Nordisk Samisk Institutt.
- Nickel, Klaus Peter & Sammallahti, Pekka 2011: *Nordsamisk grammatikk*. Karasjok: Davvi Girji.
- Nielsen, Konrad 1926: *Lærebok i lappisk (samisk). I. Grammatikk. Lydlære, form-lære, orddannelseslære og syntaks samt tillegg*. Oslo: A.W. Brøgers boktrykkeris forlag.
- Nystad, Ritva 2018: Mo mánát oččodit biehttaleami? Giellaoččodeami álgoeahčastat. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2018: 33–63.
- Sammallahti, Pekka 2005: *Láidehus sámegiela cealkkaoahpa dutkamii*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Searle, John R. & Vanderveken, Daniel 1989 (1985): *Foundations of Illocutionary Logic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stephany, Ursula 1993: Modality in First Language Acquisition: The State of the Art. – Norbert Dittmar & Astrid Reich (doaimm.), *Modality in Language Acquisition*. Sociolinguistics and Language Contact 6. Berlin: Walter de Gruyter. 133–144.
- Svonni, Mikael 1993: *Samiska skolbarns samiska. En undersökning av minoritets-språksbehärskning i en språkbyteskontext*. Umeå Studies in the Humanities 113. Umeå: University of Umeå.

- Tomasello, Michael 2010 (2008): *Origins of Human Communication*. Cambridge, Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Turi, Else R. 1996: *Kárášjoga mánáid veabahámiid morfologalaš variašuvnna guorahallan*. Sámegeiela váldofágadutkamuš. Tromsa: Tromssa universitehta.

The acquisition of directives in North Saami

This article examines the acquisition of directives in a North Saami-speaking child between the ages of 1;8 and 3;0. The research questions are: How does the child express directives linguistically? How does the acquisition of directives develop in this period? Is the use of directives influenced by the morpho(phono)logical structure of various verb forms? Are there any similarities between child speech and child-directed speech? The results show that the directives in both child speech and child-directed speech can be divided into four main groups: imperative sentences, indicative sentences, verbless sentences and infinitive forms. The child used different types of directives throughout the study period, but verbless sentences and indicative forms predominated initially. Imperative forms increased after age 2;0. These three types each constituted approximately one-third of the child's directives. The child began to modify directives at around the age of 2½ years with aspectual derivational suffixes or modal particles, or both derivations and particles. Initially, the child used morphologically simple inflectional forms, but later, morphological complexity did not appear to affect the choice of directive type. Over half of the adult's directives were imperative sentences, and there were significantly fewer verbless sentences in child-directed speech than in child speech.

Keywords: modality, directive, imperative, child language acquisition, Saami language

JOHANNA JOHANSEN IJÄS
Sámi University of Applied Sciences
johannai@samas.no